

DEK
DEMOKRATİK
EĞİTİM KURULTAYI
1977

ALPASLAN IŞIKLI

DÜNYA'DA
ÖĞRETMEN SENDİKACILIĞI

- panel -

töb-der

TÜSTAV

- 1994 -

töp-der

DÜNYA'DA ÖĞRETMEN SENDİKACILIĞI

1. ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE ÖĞRETMEN SENDİKALARININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ :

Öğretmen sendikacılığının yeryüzünde ilk ortaya çıkan örneklerini, genel olarak sendikacılığın ilk doğuşuna sahne olmuş ülkelerde aramak yanlış görünmemektedir. Bu ülkeler sanayi devriminin ilk olarak başladığı, işçi sınıfı birikimine ilk defa ortam hazırlamış ülkelerdir.

Bu nitelikte bir ülke olarak İngiltere'de geçen asrın sonlarından bu yana öğretmen sendikalarının varolduğu bilinmektedir. İngiltere'nin en geniş öğretmen örgütü olan NUT (National Union of Teachers - Öğretmenler Ulusal Birliği) 1870'de kurulmuştur. Nut kurulduğu zaman 400 ilkokul öğretmeninden oluşmaktaydı. Yirminci asrın ikinci yarısına gelindiğinde NUT'un üye sayısı çeşitli kesimlerden ve değişik eğitim kademelerinden 220 000 den fazla öğretmeni içerecek büyüklüğe ulaşmıştır. İngiltere'de öğretmen sendikaları, doğuş dönemlerindeki bir özelliği genel olarak korumak suretiyle yöresel esa-

sa dayalı örgütler halinde varlıklarını sürdürmektedirler.

NUT'nin yıllık konferansı, 60 yöresel örgütün gönderdiği 2000 delegenin katılımıyla toplanır. Yürütme organınının 40 üyesi vardır.

İngiltere'de münhasıran okullarda görevli öğretmenleri temsil eden National Association of Schoolmasters (Öğretmenler Ulusal Derneği) 1923'te kurulmuş bir diğer sendikal örgüttür. Bu örgüt öğretmenleri temsilen çeşitli düzeylerdeki toplu pazarlık ve danışma kurullarında faaliyet gösterir.

İngiltere'de orta öğretimde görevli öğretmenleri temsil eden başlıca dört sendikal örgüt ve bunların kuruluş tarihleri şöyledir : Birleşik Bayan Başöğretmenler Derneği (1874), Birleşik Bay Başöğretmenler Derneği (1890), Birleşik Orta Öğrenim Yardımcı Bayan Öğretmenler Derneği (1894), Birleşik Orta Öğrenim Yardımcı Bay Öğretmenler Derneği (1891).

Bunların dışında Üniversite Öğretmenleri Derneği 1919'dan beri faaliyettedir. Teknik öğrenimde görevli öğretmenleri temsil eden başlıca üç sendikal örgüt vardır.

ABD'de halen ulusal ve bölgesel düzeyde sendikal faaliyet gösteren 500 kadar öğretmen örgütü vardır. Ayrıca eyalet düzeyinde faaliyet gösteren ve yöresel düzeyde faaliyet gösteren çok sayıda öğretmen sendikası vardır. En geniş kapsamlı öğretmen örgütü NEA (Ulusal Eğitim Derneği) 1857'de Ulusal Öğretmenler Derneği adıyla kurulmuş ve 1870'de Okul Müfettişleri Ulusal Derneği ve Amerikan Normal Okul Derneği ile birleşerek NEA adını almış-

tır. NEA'nın üye sayısı 1900'de 2000 iken, 1967'den sonra 1 milyonu aşmış bulunmaktadır. NEA ilk ve ortaöğretimde görevli öğretmenlerin % 54'ünü temsil etmektedir.

NEA'nın dışında öğretmenler, mahalli düzeyde, işçi sendikalarının, bu arada AFL-CIO'nun desteğiyle ayrı bir örgütlenme yapısı oluşturmuşlardır. Mahalli örgütler 1916'da birleşerek AFT (Amerikan Öğretmenler Federasyonu)'yi kurmuşlardır. AFT'nin üye sayısı 1966'dan bu yana 125 000'in üstündedir ve özellikle büyük kentlerde güçlüdür. AFT, işçi sendikalarının desteğiyle özellikle toplu pazarlık yoluyla başarı sağlama mücadelesi vermiştir.

Amerika'da üniversite öğretim üyelerinin ayrı bir örgütü vardır (National Association of University Professors). Katolik öğretmenleri temsil eden ayrı bir sendikal örgüt de kurulmuş bulunmaktadır.

Kanada'da, Kanada Eğitim Derneği 1892'de, ayrıca Kanada Öğretmenler Derneği 1920'de kurulmuştur.

Kara Avrupası'na dahil ülkelerde, genellikle, öğretmenler görevli oldukları öğretim kademesine paralel bir örgütlenme yapısı oluşturmuşlardır. Örneğin Fransa, Almanya, Hollanda gibi ülkelerde ilk, orta ve yüksek öğrenim kademelerine mensup öğretmenler kendi aralarında ayrı örgütlerde temsil olunurlar.

Fransa'da 1866'da kurulmuş olan Fransız Eğitim Ligi, 2 milyon üyeye sahiptir ve lâik öğretimin korunmasını başlıca amaç edinmiştir. Fransa'da sendikal faaliyet gösteren en önemli öğretmen örgütü FEN

(Ulusal Eğitim Federasyonu)' dir. FEN, uzun yıllar Fransa'nın en büyük işçi konfederasyonu CGT'ye bağlı olarak faaliyet gösterdikten sonra 1947'de bu konfederasyonda başgösteren hizipleşme üzerine faaliyetlerini bağımsız olarak sürdürmeye başlamıştır. Eğitim işkolu, Fransa'da sendikalaşma oranının en yüksek olduğu işkoludur. 1947'de bu oran % 90'a ulaşmış bulunuyordu. Halen yalnızca FEN'e üye olan öğretmenlerin sayısı 300 000'ü aşmıştır.

FEN, örgütsel bakımdan özerk olmakla birlikte CGT ile eşgüdümlü bir faaliyet göstermektedir. Ayrıca diğer ikinci ve üçüncü derecede önem taşıyan, işçi sendikaları konfederasyonları bünyesinde de öğretmen sendikaları kurulmuştur. Sne - Sup (Ulusal Yüksek Öğrenim Sendikası) yüksek öğrenimde görevli elemanları temsil eden sendikaların önde gelenlerindedir.

Asya kıtasında öğretmen sendikacılığının dikkate değer bir gelişim gösterdiği ülkelerden biri Japonya'dır.

Sosyalist ülkelerde sosyalizmin kuruluşundan sonra geniş öğretmen kesimlerini çeşitli alanlarda temsil eden öğretmen sendikaları kurulmuş ve faaliyet göstermektedirler.

2. ÖĞRETMENLERİN ULUSLARARASI ALANDA SENDİKAL ÖRGÜTLENMELERİ

Uluslararası alanda kurulmuş ilk öğretmen sendika örgütü iki dünya savaşı arası dönemde varlığını sürdürmüş olan İTE (Eğitim Emekçileri Enternasyonal) dir. İTE o dönemin çeşitli ideolojik eğilimlerini

bağdaştırmakta ve Kızıl Sendikalar Enternasyonalinden, Amsterdam Enternasyonaline kadar değişik nitelikteki örgütlere bağlı öğretmen sendikalarını kapsamaktaydı.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin en önemli uluslararası öğretmen sendikası FİSE (Öğretmen Sendikaları Uluslararası Federasyonu) dur. FİSE'nin temelleri, Paris'te, 7 Temmuz 1946'da Dünya Sendikalar Federasyonu Başkanı Schevenels'in başkanlığında toplanan Uluslararası Öğretmenler Sendika Konferansında atılmıştır. FİSE'nin kuruluşuna en büyük katkı, Fransız öğretmen sendikalarından, özellikle FEN'den gelmiştir.

FİSE'nin kuruluşuna katılan öğretmen sendikaları şu ülkelerden gelmişlerdi : Fransa, Belçika, İtalya, ABD, Latin Amerika Öğretmen Sendikaları, Meksika, Küba, Peru, Çekoslovakya, Polonya, Macaristan, Vietnam.

Sovyetler Birliği FİSE'nin, Dünya Sendikalar Federasyonuna bağlı olarak oluşmasını istiyordu. Buna karşılık, bazı Batılı büyük ülkelerin sendikaları işçi sendikalarının dışında kalmak görüşündeydi. Sovyet sendikaları bu nedenle, FİSE'nin kuruluşunu ilgiyle izlemelerine ve sonradan üye olmalarına rağmen kuruluşuna fiilen katılmadılar.

Dünya Sendikalar Federasyonundaki bölünmeye paralel olarak bir kısım Batı Öğretmen Sendikaları, Amerikan sendikalarının peşinden FİSE'den ayrıldılar.

FİSE halen 50 ülkeden 73 örgütü temsil etmekte ve Dünya Sendikalar Federasyonu ile bütünlüğünü gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

FİSE'den ayrılmış olan sendikalar ICFTU (Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu)'ya bağlı IFFTU (Uluslararası Hür Öğretmenler Federasyonu) tarafından temsil edilmektedirler.

Üçüncü derecede önemli bir diğer uluslararası öğretmen sendikası WUCT (Uluslararası Katolik Öğretmenler Sendikası) tur. WUCT'in merkezi Roma'dadır ve 1910'da kurulmuştur.

Bunların dışında bölgesel nitelikte uluslararası öğretmen sendikaları bulunmaktadır. Arap Öğretmenler Birliği yakın örneklerden biridir.

Uluslararası alanda faaliyet gösteren bir diğer öğretmen örgütü de WCOTP (Öğretim Mesleği Örgütleri Dünya Konfederasyonu)dur. WCOTP, 1951'de Amerikan ve İngiliz öğretmen örgütlerinin desteğiyle şu üç uluslararası örgütün birleşmesinden oluşmuştur:

Uluslararası Öğretmen Dernekleri Federasyonu, Orta Öğretim Öğretmenleri Uluslararası Federasyonu, Orta Öğrenim Uluslararası Federasyonu, Öğretim Mesleği Dünya Örgütü. Merkezi Washington'da olan WCOTP'un 95 ülkenin üye örgütlerinden oluştuğu belirtilmektedir. WCOTP, öğretmen sorunlarını sınıf gerçeğinin dışında ele almak eğilimindedir.

Uluslararası alanda çok değişik örgütler kanalıyla temsil olunan öğretmenlerin güçlerini birleştirmek ve bu örgütler arasında en geniş diyalogun ve işbirliğinin oluşmasını sağlamak, FİSE'nin son yıllardaki yaşlıca uğraşları arasındadır.

FİSE'nin öğretmenlerin çıkarlarını en geniş anlamda gerçekleştirmeye yönelik çabaları, Dünya Sen-

dikalar Federasyonu'nun uluslararası alanda yürütmekte olduğu çabaların önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

3 — Öğretmenlerin Sendika Hakkına İlişkin Uluslararası Nitelikte Hukuksal Kaynaklar

Uluslararası çok taraflı anlaşmalardan doğan pek çok hukuksal metin öğretmenlerin sendikal haklarına ilişkin hükümlere kaynaklık etmektedir. İmzalayan devletler bakımından iç hukuk metinleri gibi bağlayıcı özellik taşıması gereken bu metinlerin bir kısmı genel olarak tüm çalışanların sendika hakkına ilişkin olmaları dolayısıyla öğretmenleri ilgilendirmektedir. Ayrıca, bu alanda doğrudan doğruya öğretmenleri ilgilendiren gelişmelerin bulunduğunu da göreceğiz.

Uluslararası Çalışma Örgütü Konferansı tarafından kabul edilmiş bulunan 1948 tarihli Sendika Özgürlüğüne ve Sendika Hakkının Korunmasına Dair 87 No.lu Sözleşme'nin 2. nci maddesi bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu maddede «Çalışanlar ve işverenlerin ferhangibir ayırım yapılmaksızın ve önceden izin alınmaksızın diledikleri örgütleri kurmak ve bu örgütlere, tüzüklerine uymak kaydıyla üye olmak hakları vardır» denilmektedir. Bu hükmün, özel kesimde olsun kamu kesiminde olsun, çalışan bütün öğretmenleri de kapsadığı açıktır. Ülkemiz bu sözleşmeyi imzalamamış olmakla birlikte, benzer nitelikte hükümler ihtiva eden başka anlaşmalarda Türkiye Cumhuriyetinin de imzası bulunmaktadır.

Nitekim, bizim de üyesi bulunduğumuz Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 1948'de kabul edilmiş ve Millet Meclisince onaylanarak 27.5.1949 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanmış bulunan İnsan Hakları Bildirgesi'nde sendika hakkı, çalışanlar bakımından sınırlandırılmış değildir. Bildirgenin 23. maddesinin 4. fıkrasında «Herkesin menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.» denilmektedir.

Öte yandan, Avrupalı Devletlerce 4.11.1950'de Roma'da imzalanmış bulunan, bizim de kabul ederek 19.3.1954 tarihli Resmî Gazete ile ilân ettiğimiz İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin 11. maddesinde de, «Her şahıs... sendikalara girmek hakkı dahil olmak üzere dernek kurmak hakkını haizdir.» denilmektedir. Ayrıca, gene bizim devletimizin de iştirakiyle 18 Ekim 1961'de imzalanmış bulunan Avrupa Sosyal Yasasının 1. bölümünde «Bütün çalışanlar ve işverenler iktisadi ve sosyal çıkarlarının korunması için ulusal ve uluslararası örgütler içinde birleşme özgürlüğü hakkına sahiptir» hükmü öngörülmüştür. Nihayet, yakın bir geçmişte toplanmış olan Helsinki Konferansının kabul ettiği ve tüm çalışanların sendika hakkının doğrulandığı metinde de Türk Hükümetinin imzası vardır.

Bütün bunlara ek olarak, üyesi olduğumuz UNESCO ve Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından ortaklaşa kabul edilmiş olan Öğretim Personelinin Durumuna İlişkin Tavsiye Kararı, öğretmenler açısından önemli bir aşamayı ve kazanımı ifade etmektedir. Söz konusu tavsiye kararı, UNESCO'nun

Ekim - Kasım 1966 tarihinde Paris'de toplanan 14. dönem Genel Konferansında ve ayrıca Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Kasım 1966'da Cenevre'de toplanan 167. dönem yönetim kurulunda kabul edilmiştir.

Öğretim Personelinin Durumuna İlişkin bu tavsiye kararında öğretmenlerin çeşitli konulardaki hakları ve devletlerin bu konulardaki yükümlülükleri 146 paragraf içinde saptanmıştır.

Tavsiye kararının 79. paragrafında öğretmenlerin «toplumsal ve kamusal hayata, kendi çıkarları, eğitimin ve tüm olarak toplumun yararı açısından katılımda bulunmaları» bir hak olarak belirlenmiştir.

Kararın 82. paragrafı öğretmenlerin toplu sözleşme hakkına ilişkindir. Söz konusu paragrafda «Öğretmenlerin çalışma koşullarının ve öğretmenlere ilişkin uygulamaların öğretmen örgütleriyle işverenler arasındaki toplu pazarlıklar yoluyla belirleneceğini» ifade etmektedir. 84. Paragraf ise başka bazı hususların yanı sıra grev hakkını öngörmektedir. Söz konusu paragrafda şöyle denilmektedir:

«Öğretmenlerin çalışma koşullarına ilişkin olarak onlarla işverenleri arasında çıkacak uyuşmazlıkları düzenlemek amacıyla yetkili karma kurullar kurulmalıdır. Bu amaçla ihdas edilmiş araçlar ve yollar tükendiği vakit veya taraflar arasındaki pazarlıklar kesildiği vakit, öğretmen örgütleri, diğer örgütlerin meşru çıkarlarını korumak amacıyla normal olarak sahip oldukları diğer eylem yollarına başvurmak hakkını haizdirler».

4 — ÖĞRETMENLERİN SENDİKA HAKKINA İLİŞKİN OLARAK ELDE EDİLMİŞ SONUÇLARIN GENEL GÖRÜNÜMÜ :

Uluslararası Çalışma Örgütü ve UNESCO tarafından görevlendirilen bir karma uzmanlar kurulu, 1976 yılında, öğretim personelinin durumuna ilişkin olarak yürüttükleri geniş kapsamlı bir aşatırmanın sonuçlarını mensuboldukları örgütlerin kurullarına sunulmak üzere bir rapor haline getirmişlerdir. (Bkz. *Rapport du Comité conjoint OIT/UNESCO d'experts sur l'application de la recommandation concernant la condition du personnel enseignant*, Geneve, 8-19 mars 1976) Öğretim personelinin durumuna ilişkin olarak 72 ülkeye yöneltilen çeşitli sorulara verilen cevaplar esas alınarak yürütülmüş olan sözkonusu araştırmanın sonuçları, öğretmenlerin sendika hakkına ilişkin çeşitli bulguları da içermektedir. Bu bulgular şöyle özetlenebilir :

a) Öğretmenlerin diledikleri örgütleri kurmak ve onlara üye olmak hakları :

Çok sayıda ülkeden alınan cevaplar, genellikle, öğretmenlerin sendikal anlamda diledikleri örgütleri kurmak ve onlara üye olmak hakkına sahip olduklarını göstermektedir. Örneğin, Avusturya, Bengladeş, Benin, Ekvator, Fransa, Guyan, Gana, Hindistan, Fas, Yeni Zelanda, İngiltere, Singapur, İsviç, İsviçre... bu gruba giren ülkelerdendir.

Öğretmenlerin sendika hakkının tanınmadığı ülkeler enderdir. İspanya'da öğretmenler dernek kurma hakkına ilişkin mevzuatın dışında bırakılmışlardır; bununla birlikte eğitime ilişkin ayrı bir yasa öğ-

retmenlere mesleki örgüt kurma hakkını tanımıştır, fakat bu yasa da henüz yürürlüğe girmiş değildir. ABD'de ancak Kuzey Karolina ve Teksas eyaletlerinde öğretmenlerin sendika hakkına bazı engeller konulmuştur. Gene de bu eyaletlerde Amerikan Öğretmenler Federasyonunun şubeleri ve üyeleri vardır. Libya ve Tayland'da öğretmenlere sendika hakkı tanınmamıştır. Panama'da öğretmenlerin sendika hakkı yoktur, ancak öğretmenlerin kurdukları örgütlerin hükümetin müsadresiyle sınırlı faaliyet olanakları vardır.

Bazı ülkelerde öğretmenler serbestçe sendika kuramazlar. Belli bir mesleki örgüte üye olmak zorunlulukları vardır. Birmanya ve Şili bu gruba giren ülkelerdendir.

Küba, Polonya ve Ukrayna'da öğretmenlerin üye olabileceği tek bir sendika merkezi vardır. Avustralya'da bazı eyaletlerde hükümet, öğretmenleri belli bir sendikaya girmeye zorlayabilmek imkânına sahiptir. Kanada'da bazı eyaletlerde öğretmenlerin belli bir sendikaya otomatik üyelikleri sözkonusudur, ancak öğretmenlerin bu üyeliği reddetme hakları saklıdır.

Bir kısım ülkelerde ise öğretmenlerin sendika hakkına bazı sınırlamalar konulduğu görülmektedir. Örneğin, Japonya'da teftiş ve yönetim görevi yapan, sır teşkil eden sorunlarla uğraşan öğretmenlerin di-

ğer öğretmenlerin üye oldukları sendikalara üye olmak hakları yoktur. Küveyt'te öğretmenlerin sendikal örgütler kurmaları hükümetin müsaadesine bağlıdır ve öğretmenlerin ancak «ulusal güvenliğe uygun düşen» örgütlere üye olma hakları tanınmıştır. Meksika'da her kurumda tek bir sendikaya müsaade vardır.

b) Sendika Kurma ve Sendikalara Üye Olma Hakkı Bakımından Öğretmenlerle Diğer Çalışanlar Arasındaki Farklar :

Araştırmaya konu teşkil eden ülkelerin çoğunluğunda sendika hakkına ilişkin olarak öğretmenlerle diğer çalışanlar arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Bazı ülkelerde, örneğin Meksika'da özel kesimde çalışan öğretmenlerle kamu kesiminde çalışan öğretmenler arasında özellikle toplu pazarlık hakkı açısından bazı farklılıklar öngörülmüş bulunmaktadır. Yeni Zelanda'da mevzuat bakımından öğretmenlerin tabi oldukları hükümler farklı olmakla birlikte, hakların özünde diğer çalışan kesimlere kıyasla bir farklılıkları bulunmamaktadır. Panama'da öğretmenlere diğer sendikalara üye olma hakkı tanınmıştır. Ancak kendi yasalarına göre kurulmuş örgütlerine üye olabilmektedirler. ABD'de özel kesimde çalışan öğretmenler, sendika ve toplu sözleşme hakkı açısından kamu kesiminde çalışanlara kıyasla daha geniş haklara sahip kılınmışlardır.

c) Öğretmen Örgütlerinin Ulusal ve Uluslararası Federasyonlara Üye Olma Hakları :

Ülkelerin çoğunluğunda bu konuda ciddi sınırlamalar bulunmadığı görülmektedir. Bazı ülkelerde öğretmen sendikalarının yalnızca kamu kesiminde çalışanları biraraya getiren örgütlere üye olmaları mümkündür. Sınırlama koyan ülkeler sayılacak kadar azdır.

Küba, uluslararası düzeyde insanların ve halkların tam özgürlüğüne aykırı örgütlere üye olma hakkını tanımamıştır. Irak ve Küveyt, uluslararası örgütlere üye olma hakkı bakımından bazı kayıtlar koymuştur.

Küveyt ve Malezya'da uluslararası örgütlere üye olmak için hükümetin müsaadesi gerekmektedir.

d) Öğretmenlerin Sendikalaşma Oranı :

Zorunlu sendikacılığın olduğu veya sendikalaşma zorunlu olmamakla birlikte, otomatik üyeliğin sözkonusu olduğu ülkelerde sendikalaşma oranı çok yüksektir. Bu ülkeler, örneğin, şunlardır : Cezayir, Avustralya (bazı eyaletler), Birmanya, Bulgaristan, Kanada, Şili, Küba, İspanya, Macaristan, Meksika (resmi okullar), Polonya, D. Almanya, Sudan.

Sendikalaşmanın isteğe bağlı olduğu bir kısım ülkelerde öğretmenlerin sendikalaşma oranı aşağıdaki gibi belirlenmiştir :

Ülke adı	Öğretmenlerin sendikalaşma oranı
Federal Almanya	% 64
Avusturya	% 60
Danimarka	% 90
ABD	(kesin saptanamamıştır)
Fransa	% 90
Yunanistan	% 10
Endonezya	% 70
İrlanda	% 70
Japonya	% 75 (kamu kesimi)
Malezya	% 60
Malta	% 30
Moris adaları	% 55
Norveç	% 80
Paraguay	% 50
Filipinler	% 90
İngiltere	% 75
Kuzey İrlanda	% 65
Sierra Leone	% 75
Singapur	% 60
İsveç	% 100 civarında
İsviçre	% 85 - 90
Türkiye	% 50

Daha önce de belirtildiği üzere bu bilgiler, araştırmaya konu olan 72 ülkeden alınan cevaplara göre derlenmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere Türk Hükümeti, Uluslararası Çalışma Örgütüne ve UNESCO'ya bağlı uzmanlar kuruluna verdiği cevabında, Türkiye'de öğretmenlerin % 50'sinin sendikalaşmış olduğunu ifade etmiş görünmektedir. Sözko-

nusu uzmanlar kurulunun bu soru kâğıtlarını ilgili ülkelere 22 Nisan 1974'te gönderdiği ve Kasım 1975'ten önce alınan cevapları değerlendirmeye tabi tuttuğu bilinmektedir.

e) Öğretmenlerin Ücret ve Diğer Çalışma Koşullarının Belirlenmesi :

Öğretmenlerin ücret ve çalışma koşullarının belirlenmesinde sendikal örgütlerinin herhangi bir etkenliğe sahip bulunmadığı ülkeler azınlıktadır. İspanya, Irak, Libya, Küveyt, Liberya, Paraguay, Peru, Filipinler, Tayland ve Türkiye'de durumun öyle olduğu görülmektedir.

Buna karşılık, pekçok ülkede öğretmenler danışma kurulları, karma kurullar ve toplu pazarlık yoluyla çalışma koşullarını belirleyen kurulların düzenlenmesinde, ücretlerinin saptanmasında, değişen ölçülerde etkinlik sahibidirler. Bu tür ülkelerden gelişkin örnek teşkil eden bazılarında yürürlükte olan durum şöyle özetlenebilir :

Avusturya'da öğretmenlerin tüm çalışma koşulları sendikalarıyla ilgili bakanlık arasında toplu pazarlık yoluyla saptanır. Beçika'da da benzer bir yol uygulanır. Küba'da ilgili bakanlık ve sendikanın ortaklaşa hazırladıkları yasalarla öğretmenlerin çalışma koşulları belirlenir.

Kıbrıs'da öğretmenlerin çalışma koşulları Maliye Bakanlığı bünyesindeki bir karma kurul tarafından düzenlenir. Bu karma kurula öğretmen örgütleri temsilcileri de dahildir. Karma kurul, önerilerini hükümetin onayına sunar.

Danimarka ve Finlandiya'da da toplu pazarlık bu konuda başlıca düzenleme vasıtasıdır. Kanada'da toplu pazarlığın yanısıra mevzuatın da düzenleme işlevi vardır. Fransa'da öğretmenlerin çalışma koşulları ilgili sendikalarla pazarlıktan sonra hükümet tarafından düzenlenir.

Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde öğretmenlerin çalışma koşullarının belirlenmesinde ilgili bakanlık ve sendika arasındaki anlaşma esas olmaktadır.

İngiltere'de çok değişik sistemler yürürlükte olmakla beraber, esas olarak düzenlemeler karma kurullar çerçevesinde yürütülen danışma ve pazarlık faaliyeti esas olmak üzere yürütülür. ABD'de ise öğretmenlerin çoğunluğu toplu sözleşme kapsamındadır.

f) Uyuşmazlıkların Çözümlemesi :

Öğretmenlerin çalışma koşullarının belirlenmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümlemesinde tutulan yol, ülkeden ülkeye büyük değişiklikler göstermektedir. Toplu pazarlık sisteminin yürürlükte olduğu ülkelerde uyuşmazlıkların ne yolla çözüleceği de genellikle toplu sözleşme yoluyla belirlenmektedir. Başka pek çok ülkede ise karma kurulların veya tahkim kurullarının bu görevi yüklendiği görülmektedir. Bazan bu uyuşmazlıklar iş mahkemelerinde veya normal mahkemelerde çözüme kavuşturulmaktadır.

Örneğin, Avusturya'da bu tür uyuşmazlıklar tahkim yoluyla çözümlenmektedir.

Federal Almanya'da memur statüsünde olan öğretmenlerin pazarlık hakları yoktur, fakat çalışma

koşullarına ilişkin uyuşmazlıkları idari mahkemelere, götürebilirler. Özel kesimdeki öğretmenlerin toplu sözleşmeden doğan uyuşmazlıkları özel tahkim veya iş mahkemeleri yoluyla çözümlenir.

İsveç'te bu konuda toplu pazarlık ve sonuçta iş mahkemesine başvurma, çözüm yolu olarak öngörülmüştür.

SSCB'de idare ve sendikanın temsilcilerinden oluşan bir kurul uyuşmazlıkları çözüme bağlar.

ABD'de öğretmenleri kapsayan toplu sözleşmeler genellikle çözüm yolunu da öngörmüştür. Genellikle tahkim veya yargı yolu işlerlik kazanmaktadır.

g) Grev Hakkı :

Uluslararası Çalışma Örgütü ve UNESCO tarafından ortaklaşa benimsenen 1966 tarihli tavsiye kararıyla çelişmeyen sınırlar içinde öğretmenlere grev hakkı tanınmış olan ülkeler şunlardır :

Avustralya, Avusturya, Belçika, Benin, Kanada, Kıbrıs, Finlandiya, Fransa, Güyan, Hindistan, İrlanda, Liberya, Malezya, Malta, Fas, Moris, Meksika, Nijerya, Yeni-Zelanda, Pakistan, Panama, İngiltere, Sierra Leone, Singapur, Sudan, Sri Lanka, İsveç.

Söz konusu tavsiye kararıyla çelişen sınırlamalarla bu hakkı tanımış ülkeler şunlardır :

Arjantin, Kanada'nın bazı eyaletleri.

Aşağıdaki ülkelerde grev hakkı özel sektördeki öğretmenlere tanınmış, buna karşılık kamu sektöründekilere tanınmamıştır :

Federal Almanya, Danimarka, Ekvator, ABD, Yunanistan, İzlanda, Japonya, Libya, Hollanda (mevzuat değiştirilmektedir), Filipinler, İsviçre, Tayland. Türkiye'de bu gruba dahil edilmiştir. Oysa bilindiği gibi ülkemizde özel okullarda çalışan öğretmenler sendika hakkına sahip olmakla birlikte grev haklarından yararlanamamaktadırlar. Bunun yanlış cevaplandırılmadan doğan bir hatalı tesbit olduğu tahmin edilebilir.

Bütün öğretmenlerin grev haklarından yoksun bulunduğu ülkeler şöyle sıralanmaktadır :

Birmanya, İspanya, Gana, Endonezya, Nijerya ve Peru.

Bulgaristan, Küba, Macaristan, Polonya, D. Almanya, Ukrayna ve SSCB hükümetlerinin verdikleri cevaplara göre, bu ülkelerde toplumun düzeni ve yapısı grevleri veya bu konuda bir yasa çıkarılmasını gereksizleştirmektedir. Ayrıca 15 kadar ülke bu konuda cevap vermemiştir.

Araştırmayı yürütmüş olan uzmanlar kurulunun tesbitlerine göre, öğretmenlere grev hakkının kısmen veya tamamen tanınmamış olduğu bazı ülkelerde son yıllarda fiilen grevler çeryan etmiştir. Japonya, Filipinler, İspanya ve Türkiye bu durumdaki ülkeler olarak sayılmaktadır.

Japonya'da öğretmenler 1966'dan bu yana esas olarak siyasal nitelikte bir veya birkaç günlük grevler sürdürmektedirler. Japon sendikaları ve bu arada öğretmen sendikaları, Japon danıştayının kamu kesiminde memurların grev hakkını ortadan kaldıran kararına karşı direnmektedirler.

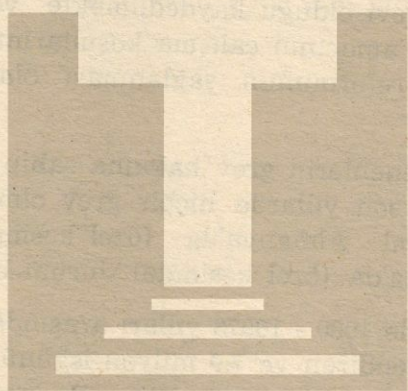
Filipinlerde yürütülen öğretmen grevlerinin amacı bazı kurumlardaki yöneticileri protesto ve bazı özlük haklarının sağlanması amacıyla yöneliktir. «Kitleseel tatil» adı verilen bu grevler, sıkıyönetim ilânıyla mukabele görmüştür.

İspanya'da son yıllarda yürütülen öğretmen grevlerinin amacı işgüvenliği sağlamaya ve ekonomik koşulları protestoya yönelik olmuştur.

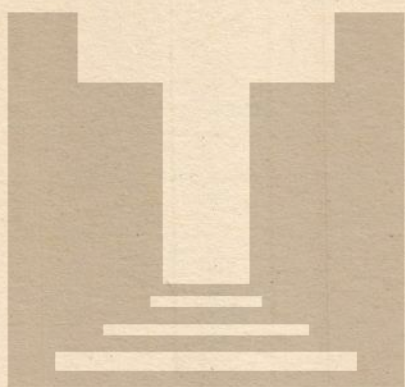
Aynı raporda Türkiye'de son yıllarda bir tek öğretmen grevi olduğu kaydedilmekte ve 4 gün süren bu grevin amacının çalışma koşullarının düzeltilmesi ve eğitim reformunun sağlanması olarak ifade edilmektedir.

Öğretmenlerin grev hakkına sahip oldukları bazı ülkelerde son yıllarda hiçbir grev olmamıştır. Örneğin Federal Almanya'da (özel kesimde), Kıbrıs'da, Danimarka'da (özel kesimde) durum böyledir.

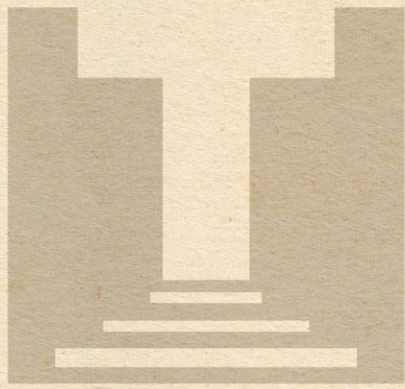
ABD'de 1960 - 1973 yılları arasında 772 046 öğretmeni ilgilendiren ve 7,9 milyon işgünü kaybına sebebolan grevler cereyan etmiştir. Bu grevlerin konusu, ücretler, çalışma koşulları, sınıflardaki öğrenci sayısı vs. dir. Ücret sorununa ilişkin olarak son yıllarda Pakistan ve Malezya'da da öğretmen grevleri olmuştur. Aynı nedenle ve ayrıca mesken ve sağlık koşulları yüzünden İsveç'te 1966 ve 1971 yıllarında iki ayrı grev olmuştur. İngiltere'de son yıllarda bir günü aşmayan sürelerle yürütülen öğretmen grevlerinin amacı da gene esas olarak ücrete ilişkin taleplerin desteklenmesi olmuştur.

TÜSTAV

TÜSTAV

TÜSTAV

Halkevleri Basımevi, — ANKARA